

ISTRAŽIVANJE PERCEPCIJE NOSILACA PRAVOSUDNIH FUNKCIJA O FUNKCIONALNOSTI UDRUŽENJA SUDIJA I TUŽILACA U BOSNI I HERCEGOVINI I NJIHOVOG DOPRINOSA U REFORMSKIM PROCESIMA

KLJUČNI NALAZI

Septembar 2020.

Opće informacije o istraživanju

Istraživanje percepcije nosilaca pravosudnih funkcija o funkcionalnosti i doprinosu reformskim procesima udruženja sudija i tužilaca u Bosni i Hercegovini (*Istraživanje*) omogućava preliminarni uvid u osnovnu problematiku u funkcionisanju i opštem doprinosu strukovnih, pravosudnih udruženja reformskim procesima u zemlji. Tematika je prethodno obrađivana na okruglim stolovima i kroz redovne sastanke udruženja, te se nalazi ovog Istraživanja, u velikoj mjeri podudaraju sa mišljenjima i stavovima tamo iznesenim. Kroz 30 ciljanih pitanja, podjeljenih u dva dijela, funkcionalnost-reformski doprinos, Istraživanje ukazuje na potrebu unaprijeđenja procesa rada unutar udruženja, protoka informacija prvenstveno sa članstvom, ali i među udruženjima, aktivnog angažmana članova, te niza drugi, operativnih aktivnosti čijim unaprijeđenjem bi došlo do uvećanog doprinosa udruženja pravosudnoj zajednici u BiH.

Nalazi takođe reflektuju potrebu jačanja uloge udruženja u osiguranju etičnosti i integriteta među članstvom, kao i unutar pravosudne zajednice. Veliki interes učesnika u Istraživanju odnosi se na reformske zakone poput nacrtu Zakona o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću Bosne i Hercegovine (VSTV BiH), nacrt Zakona o sukobu interesa Bosne i Hercegovine, procesnog zakonodavstva, kao i dodatne podzakonske akte kojima se prvenstveno regulišu status, prava i obaveze članova pravosudne zajednice.

Evidentan je manjak komunikacije i doprinosa udruženja radu VSTV-a BiH, izvršnih i zakonodavnih organa vlasti, poput Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine (MP BiH) i Parlamentarne skupštine BiH. U skladu sa preporukama Priebe izvještaja iz 2019. godine, neophodno je omogućiti "proaktivnost" udruženja, što podrazumijeva benoalentan odnos VSTV-a BiH spram angažmana strukovnih udruženja u vidu inicijativa i drugih prijedloga.

U provođenju Istraživanja, Udruženje tužilaca Federacije Bosne i Hercegovine i Udruženja sudija Federacije Bosne i Hercegovine, pismeno su se obratile VSTV-u BiH sa molbom da se Anketa, preliminarni korak za Istraživanje, podijeli sa nosiocima pravosudnih funkcija, kroz aktivnu mrežu VSTV-a BiH. Time bi se osigurala ažurnost i svrsishodnost Istraživanja. Međutim, na sjednici održanoj 15.09.2020. godine VSTV je odbio zahtjev, prvenstveno po osnovu neophodnosti legitimacije svih udruženja sudija i tužilaca u Bosni i Hercegovini u takvoj molbi.

U konačnici, u Istraživanju je učestvovalo 164 sudije i tužioca, što predstavlja cca. 11% ukupnog broja sudija i tužilaca u zemlji. Ispitanici su prvenstveno članovi udruženja iz Federacije Bosne i Hercegovine (57 %), državnog nivoa pravosuđa (8%), udruženja koja djeluju na teritoriju cijele BiH (14,11 %), te nosioci pravosudnih funkcija koji su nisu članovi (14,10%) i oni koji su bili članovi udruženja (6,41%). Minoran je postotak učesnika koji su članovi udruženja iz Republike Srpske (0,64%), dok niti jedan član novoformiranog udruženja sudija iz Brčko distrikta Bosne i Hercegovine nije učestvovao u Istraživanju.

Istraživanje takođe ukazuje na potrebu jačanja koordinacije među Udruženjima, s ciljem boljeg zastupanja zajedničkih interesa. S tim u vezi potpisivanje Sporazuma o Zajedničkom koordinacionom tijelu, predstavlja značajan iskorak, i može se smatrati pozitivnim.

Ispod možete pronaći, kategorizirane osnovne informacije o Istraživanju i njegovim zaključcima.

Metodološki okvir

Naziv: Istraživanje percepcije nosilaca pravosudnih funkcija o funkcionalnosti i doprinosu reformskim procesima udruženja sudija i tužilaca u Bosni i Hercegovini (*Istraživanje*)

Metoda prikupljanja podataka: Online anketa (*sprovedena u period 14-28. septembar, 2020. godine*)

Uzorak ispitanika: sudije i tužioci, (sudije ($N = 129$), tužioci ($N=39$)). Anketni rezultati su u potpunosti anonimni.

Obrazloženje: ključni razlog za odabir svih sudija i tužilaca kao uzorka za ispitivanje je važnost svakog pojedinačnog odgovora i stava nosilaca pravosudnih funkcija o ulozi udruženja u unaprijeđenju statusa nosilaca pravosudnih funkcija, te opšteg doprinosa reformskim procesima u zemlji, kao temama koje ih se naročito tiču, gdje bi njihova mišljenja mogla doprinijeti određenim reformskim procesima i poboljšanjima.

Metodologija istraživanja: Kvantitativno istraživanje ove vrste (anketa) se prvenstveno koristi za prikupljanje informacija radi generaliziranja nalaza među određenom populacijom/grupom o njihovim karakteristikama, znanju, stavovima po određenom pitanju. Ključni koraci u ovoj vrsti istraživanja su:

- 1) postavljanje ciljeva za prikupljanje informacija
- 2) dizajn istraživanja
- 3) priprema pouzdanog i mjerodavnog instrumenta za prikupljanje informacija
- 4) administriranje instrumenta i bodovanje
- 5) analiza podataka
- 6) prezentacija rezultata.

Cilj predmetnog istraživanja je bila analiza percepcija i stavova sudija i tužilaca o funkcionalnosti i doprinosu reformskim procesima udruženja sudija i tužilaca u Bosni i Hercegovini. U tom smislu, a vodeći se ključnim segmentima funkcionalnog pregleda, koji analizira relevantne aspekte udruženja poput njihove nezavisnosti, organizacije, upravljanja, te komunikacije sa relevantnim akterima, ovo Istraživanje je imalo za cilj da indicira stavove sudija i tužilaca o pitanjima od značaja za unaprijeđenje rada i djelovanja udruženja.

Istraživanje također ispituje percepciju ispitanika o sveukupnom doprinosu udruženja reformskim procesima, prvenstveno zasnovanim na preporukama iznesenim u Mišljenju Evropske komisije po pitanju Aplikacije za članstvo Bosne i Hercegovine, te Izvještaju stručnjaka o pitanjima vladavine prava u Bosni i Hercegovini (*Priebe izvještaj*) iz maja i decembra 2019.godine.

Jedna od preporuka iznesenih u Priebe izvještaja uključuje i:

IV. Osiguranje nezavisnosti, integriteta i efikasnosti pravosuđa

Upravljanje sudovima i strukovnim udruženjima

“91. Udruženja sudija i tužilaca trebaju odigrati konstruktivniju ulogu u procesu reforme pravosuđa. Njihovi članovi bi trebalo da mogu slobodno izraziti zabrinutost i samoinicijativno formulisati prijedloge. Ipak, neki od njihovih nedavnih kontroverznih stavova u ključnim trenucima, svrstavanje po entitetskim ili čak nacionalnim linijama, ili suprotstavljanje strožijim standardima integriteta u skladu

s evropskim preporukama ukazuju na njihovu podložnost vanjskom uticaju, odnosno nedostatak nezavisnosti. Tako se ne može služiti opštem interesu pravosuđa.”

Definisanje strukture i sadržaja anketnog upitnika

Anketni upitnik sastoji se od 34 pitanja.

Status ispitanika: funkcija, članstvo (uključujući razloge za istupanje)

Nezavisnost i funkcionalnost udruženja: izbor i način rada upravljačkih struktura udruženja, potreba za izmjenama osnivačkih akata, osnivanje radnih tijela, uspostavljanje “zajedničkog koordinacionog tijela”, prioriteta u radu, saradnja sa VSTV-om.

Članstvo: kapacitiranost, pasivnost, pitanje povremenog odsustva sa posla radi obavljanja rukovodnih i drugih dužnosti u organima uprave udruženja (*Zahtjev spram VSTV-a*), mjere za postizanje većeg stepena aktivnosti.

Etika i integritet pravosuđa: podložnost neprimjerenom vanjskom uticaju, doprinos udruženja izgradnji i jačanju integriteta među članovima pravosudne zajednice, transparentnost, prijedlog mjera.

Učešće u reformskim procesima: uloga, kapacitiranost, artikulacija stavova spram VSTV, izvršnoj i zakonodavnoj vlasti, specifične oblasti/teme u vezi sa reformom pravosuđa na čijem unaprijeđenju bi udruženja trebala raditi prioritetno.

KLJUČNI NALAZI:

Nezavisnost i funkcionalnost udruženja

- 65% ispitanika smatra da su udruženja sudija i tužilaca neovisna u svom radu. 11% ispitanika smatra da udruženja nisu nezavisna u svom radu, dok 22% smatra “djelimično”.
Ispitanici su naveli sljedeće razloge zbog kojih smatraju da udruženja nisu ili su djelimično nezavisna u svom radu: politički uticaji na rukovodstva udruženja; direktni uticaj VSTV na način djelovanja udruženja; uzrok straha za nezavisno djelovanje članova udruženja uvjetovan je karijernim napredovanjem i načinom izbora sudija i tužilaca na više pozicije; izbor rukovodstva udruženja je pod uticajem rukovodioca sudova; mišljenja i stavovi udruženja ne odražavaju stavove članstva.
- 52% ispitanika smatra da upravljačke strukture u udruženjima omogućavaju konstruktivan i proaktivan rad udruženja i njihovog članstva. 27% ispitanika “djelimično” je saglasno sa konstatacijom, dok 21% smatra da takva konstatacija ne odražava stvarno stanje.
Ispitanici su naveli sljedeće razloge zbog kojih smatraju da upravljačke strukture onemogućavaju ili djelimično omogućavaju konstruktivan i proaktivan rad udruženja i njihovog članstva: neadekvatna i slaba komunikacija između upravljačkih struktura i članova; uticaj VSTV-a na upravljačke strukture; donošenje odluka i stavova udruženja bez konsultiranja članstva ili unaprijed obezbjeđena/izlobirana potrebna većina za donošenje odluka; zanemarivanje/ignorisanje prijedloga članstva; pasivnost i izostanak adekvatne reakcije po pitanjima od značaja; nedostatak proaktivnosti članstva (neodgovaranje na mailove i izjašnjavanje o inicijativa); složenost upravljačkih struktura onemogućuje proaktivan rad; neinformisanost članstva o planiranim aktivnostima od strane upravljačkih struktura; nekompetentnost upravljačkih struktura.
- 45% ispitanika nije se izjasnilo po pitanju unarijeđenja načina izbora upravljačkih struktura udruženja, dok je 54% ispitanika dalo sljedeće prijedloge:

Redovnije održavanje sastanaka udruženja; kandidovanje i biranje kompetentnih osoba za upravljačke pozicije; prokativnost upravljačkih struktura u vidu blagovremenog informisanja članstva o aktivnostima od značaja; aktivno javno istupanje u vezi aktuelnih pitanja; animiranje članstva za konstruktivno djelovanje; izbor upravljačkih struktura putem tajnog glasanja uz poštovanje teritorijalne/regionalne zastupljenosti; propisivanje kriterija ko može biti kandidat za upravljačku poziciju u udruženju; zabraniti mogućnost da upravljačke pozicije obnašaju predsjednici sudova i članovi VSTV-a; ograničenje trajanja mandata i mogućnosti reizbora upravljačkih struktura; formiranje aktivnog suda časti udruženja; povećanje transparentnosti rada upravljačkih struktura.

- 59% ispitanika smatra da način rada udruženja ne pospješuje slobodno iznošenje stavova u vezi sa pojavama u pravosuđu i ne omogućava formuliranje prijedloga za unaprijeđenje rada i funkcioniranja pravosuđa, 30% ispitanika smatra suprotno, dok 11% ispitanika smatra da je to „djelimično“.

Ispitanici su naveli sljedeće razloge zbog čega smatraju da način rada udruženja pospješuje slobodno iznošenje zapažanja/stavova u vezi sa pojavama u pravosuđu i da omogućava formuliranje prijedloga za unapređenje rada i funkcionisanja pravosuđa „djelimično“: nezainteresovanost i pasivnost članstva; udruženja se nisu izborila da imaju jasnu i značajnu ulogu u pravosudnoj zajednici.

- Prioriteti rada udruženja u narednih godinu dana: 1) jačanje i očuvanje integriteta sudija/tužilaca u javnosti (56%), 2) angažman u reformskim procesima u okviru pravosuđa (53%), 3) adekvatne reakcije na neprimjerene izjave političara, akademskih i drugih javnih osoba (41%), 4) organizacija javnih rasprava sa kandidatima za članove VSTV-a (40%), 5) uzajamna saradnja pojedinačnih udruženja (38%), 6) razmjena mišljenja sa drugim granama vlasti (29%), 7) stručna savjetovanja za praktičan rad (29%), 8) obrazovanje i priprema pravnika za sudačku/tužilačku funkciju (25%).

Članstvo

- 48% ispitanika smatra da je neophodno pristupiti izmjeni osnivačkih akata udruženja radi specifikacije kriterija za članstvo i preuzimanja funkcija u upravi udruženja. 37% ispitanika, nije upoznato, dok je 16% protiv izmjena.
- 41% ispitanika smatra da osnivački akti udruženja trebaju precizirati da za vrijeme obavljanja rukovodne funkcije u pravosuđu, miruje članstvo u upravi udruženja. 30% ispitanika nije upoznato, dok je 29% protiv izmjena.
- 60% ispitanika smatra da je potrebno obratiti se VSTV-u u vezi sa regulisanjem pitanja povremenog odsustva sa posla radi obavljanja rukovodnih i drugih dužnosti u organima uprave udruženja. 20% ispitanika nije upoznato, dok je 20% ispitanika protiv takve inicijative.
- 46% ispitanika smatra da se članovi udruženja drže pasivno. 45% ispitanika nije upoznato, dok 9% posto ispitanika smatra suprotno.

Ispitanici su naveli sljedeće razloge zbog kojih smatraju da se članovi udruženja drže pasivno: Rijetko i nedovoljno održavanje sastanaka članstva udruženja; strah od aktivnijeg učešća i iznošenja stavova uvjetovan karijernim napredovanjem bilo da je riječ o nezamjeranju kolegama u udruženju, VSTV-u ili političkim strankama; nedostatak vremena zbog preopterećenosti poslom; nedostatak motivacije; izostanak konstruktivnih inicijativa od strane udruženja; nekredibilnost udruženja u pravosudnoj zajednici; izostanak javne reakcije po pitanjima od značaja; nemogućnost sazivanja sjednica udruženja na kojima će prisustvovati svi članovi udruženja; inertnost upravljačkih struktura i članstva, nedovoljna informisanost o planiranim aktivnostima; nerazvijena svijest o značaju i ulozi udruženja.

- 45 ispitanika predložilo je sljedeće konkretne mjere za postizanje većeg stepena aktivnosti članstva:
Rastrćenje/oslobađanje od redovnog posla u cilju aktivnijeg angažmana u radu udruženja; povećanje transparentnosti rada upravljačkih struktura udruženja; aktivnije uključivanje članstva u proces donošenja odluka; izbor osoba koje su motivisane i posvećene radu udruženja na upravljačke pozicije; sačinjavanje konkretnih prijedloga koji će motivisati članove da daju svoj doprinos u rješavanju određenih bitnih pitanj; uvođenje obaveznog članstva ili pronaći drugi način stimulacije za uključivanje u rad udruženja; obezbijediti veća finansijska sredstva za rad udruženja; uspostaviti prohodniju komunikaciju između upravljačkih struktura, ogranaka udruženja i članstva; uspostaviti bolju saradnju između udruženja i VSTV-a; unaprijediti saradnju između svih udruženja kroz redovite sastanke; povećati aktivnost podružnica/odjela udruženja; približiti program i ciljeve rada udruženja članovima i organizovati rad članstva u manjim grupama u kojima može doći do izražaja svaka individualna ideja; iskoristiti savjetovanja sudija i tužilaca za posebne sesije udruženja; u potpunosti realizovati već usvojene zaključke udruženja; povećati transparentnost rada; redovno (kvartalno) izvještavanje kantonalnih ogranaka članovima udruženja o radu i aktivnostima uz konstatno pozivanje na davanje prijedloga i sugestija koji se tiču rada sudija/tužitelja; povećati vidljivost rada udruženja kroz javno istupanje.
- Ključne stavke za podizanje aktivnosti članstva: 1) jačanje otpornosti udruženja na neprimjeren utjecaj (46%), 1) imenovanje članova u upravni odbor i druga tijela udruženja (46%), 2) komunikacija rukovodstva sa članstvom, 3) stručni skupovi (33%), 4) web prezentacija udruženja (27%), 5) uspostavljanje i rad operativnih tijela (23%).

Etika i integritet pravosuđa

- 52 ispitanika predložila su sljedeće konkretne mjere za podizanje ugleda pravosuđa putem udruženja:
Zaštita sudija i tužilaca od neosnovanih javnih optužbi; transparentnost u radu udruženja; intenzivniji javni istup udruženja u vezi bitnih pitanja (organizovanje konferencija za štampu); formirati u udruženjima komisije za odnos sa medijima i javnošću; afirmirati učešće članova i rukovodstva udruženja u određenim TV emisijama; osigurati bolju saradnju udruženja sa vladinim i nevladinim organizacijama; spriječiti zloupotrebu obnašanja upravljačkih funkcija u vlastite svrhe; osigurati učešće predstavnika udruženja u radu VSTV-a; uspostaviti specijalizirane odjele unutar udruženja za određena pravna pitanja; promovisati saradnju između svih udruženja i podići svijest o značaju i ulozi udruženja; aktivno učešće udruženja pri donošenju bitnih pravnih akata i ostvarivanje saradnje sa organima izvršne i zakonodavne vlasti; izmijeniti Zakon o VSTV-u.
- 50% ispitanika smatra da udruženja nisu podložna neprimjerenim unutrašnjim ili vanjskim utjecajima, dok 25% smatra suprotno. 24% ispitanika se izjasnilo da su udruženja “djelimično” podložna neprimjerenim unutrašnjim ili vanjskim utjecajima iz sljedećih razloga:
Davanje javnih saopštenja koja slijede stavove pojedinih političkih stranaka; uticaj članova VSTV-a koji su istodobno i članovi udruženja; uticaj pojedinih članova upravljačkih struktura udruženja u cilju ostvarivanja ličnih interesa; uticaj rukovodioca pravosudnih institucija na rad udruženja.
- 47% ispitanika smatra da udruženja nisu instrumentalizirana za postizanje ličnih interesa (imenovanja, napredovanja i drugi razlozi), dok 21% smatra suprotno. 32% ispitanika smatra

da su udruženja instrumentalizirana za postizanje ličnih interesa "djelimično" iz sljedećih razloga:

Članovi udruženja koji obnašaju rukovodeće funkcije koriste iste za ostvarivanje ličnih interesa, naročito za karijerno napredovanje.

- 61% ispitanika smatra da udruženja nisu u funkciji postizanja ili zaštite etničkih ili entitetski profiliranih interesa. 29% ispitanika smatra da jesu "djelimično", dok 11% smatra suprotno. *Ispitanici su naveli sljedeće razloge zbog kojih smatraju da su udruženja u funkciji postizanja ili zaštite etničkih ili entitetski profiliranih interesa:*

Dijametralno suprotna saopštenja entitetskih udruženja po istim pitanjima; javna saopštenja udruženja po pitanju pravosudnih afera i skandala koji slijede političke stavove.

- 72% ispitanika smatra da je doprinos udruženja u izgradnji i jačanju integriteta i etničkog ponašanja nosilaca pravosudnih funkcija, mali ili nikakav. 28% ispitanika smatra da je srednji, dok niti jedan ispitanik ne smatra da je doprinos „velik“.

Učešće u reformskim procesima

- 55% ispitanika smatra da udruženja treba da pristupe osnivanju radnih tijela. 36% ispitanika nije upoznato, dok je 9% protiv osnivanja.
- 85% ispitanika smatra da udruženja trebaju pristupiti uspostavljanju zajedničkog koordinacionog tijela, npr. Za praćenje i učestvovanje u reformskim procesima. 11% nije upoznato, dok je 3% ispitanika protiv.
- 66% ispitanika smatra da udruženja sudija i tužilaca ne igraju konstruktivnu ulogu u reformskim procesima, dok 17% smatra suprotno. 17% ispitanika smatra da udruženja sudija i tužilaca igraju konstruktivnu ulogu u reformskim procesima „djelimično“ iz sljedećih razloga:

Izostaje povratna reakcija VSTV-a na inicijative i prijedloge udruženja; udruženjima nije omogućeno direktno učešće u reformskim procesima; uzrok nekonstruktivne uloge udruženja je njihova inertnost; udruženja ne mogu igrati konstruktivnu ulogu s obzirom da nemaju svog predstavnika u sastavu VSTV-a; politički uticaji onemogućuju konstruktivnu ulogu udruženja.

- 84% ispitanika smatra da način artikulacije stavova/mišljenja udruženja prema VSTV-u i institucijama izvršne i zakonodavne vlasti nije adekvatan i djelotvoran, dok ga 9% ispitanika smatra adekvatnim. 8% ispitanika smatra da je način artikulacije stavova/mišljenja udruženja prema VSTV-u i institucijama izvršne i zakonodavne vlasti „djelimično“ adekvatan i djelotvoran iz sljedećih razloga: *nedostatak proaktivnosti samih udruženja; VSTV je „nedodirljiv“ zbog čega udruženja ne dobiju niti povratnu informaciju na podnesene prijedloge.*

- 79% ispitanika smatra da bi dodatno unaprijeđenje koordinacije među udruženjima unaprijedilo rezultate pojedinačnih udruženja. 5% ispitanika „djelimično“, dok 15% ispitanika smatra suprotno.

- 32% ispitanika smatra da su udruženja operativno i prema potrebi adekvatno štite prava nosilaca pravosudnih funkcija i opšteg statusa pravosuđa. Potrebno je jačati trenutna udruženja pojedinačno, a sama udruženja će prema potrebi kolektivno ili pojedinačno zagovarati ključne reformske aspekte. 55% ispitanika smatra da je potrebno smanjiti broj udruženja kako bi se ostvarili bolji učinci pri uspostavljanju boljeg statusa nosilaca pravosudnih funkcija i opšteg statusa pravosuđa, zbog toga što se stavovi udruženja u značajnim pitanjima bez valjanog osnova mogu razlikovati.

12% ispitanika nije se složilo sa dvije prethodno navedene konstatacije iz sljedećih razloga:

Nije potrebno zabraniti osnivanje novih udruženja, već treba raditi na uspostavljanju udruženja koja će štiti zajedničke interese i ciljeve nosilaca pravosudnih funkcija na cijeloj teritoriji BiH (na entitetskom ili državnom nivou); potrebno je intenzivirati zajedničku saradnju svih udruženja; zabraniti da rukovodioci pravosudnih institucija obnašaju upravljačke funkcije u udruženjima; treba je jačati poziciju i ugled pojedinačnih udruženja, a sama udruženja će prema potrebi kolektivno ili pojedinačno zagovarati ključne reformske aspekte; nužna je potpuna reforma postojećih udruženja.

- 55% ispitanika smatra da su kapaciteti udruženja adekvatni potrebama reformskih procesa, dok ih 27% ispitanika smatra neadekvatnim. 18% ispitanika smatra da su kapaciteti udruženja adekvatni potrebama reformskih procesa „djelimično“ iz sljedećih razloga: *Udruženja se ne bave problemima s kojima se susreću sudovi i tužilaštva; udruženja nemaju dovoljno finansijskih sredstava za provođenje reformskih procesa; udruženja nemaju osnovane radne grupe za konkretna pitanja; udruženja ne uživaju ugled u pravosudnoj zajednici; rad udruženja se svodi na članove upravljačke strukture; udruženja nemaju procjenu vlastitih kapaciteta koje se ogleda u članstvu; rad udruženja je nedemokratski.*
- 72% ispitanika smatra da saradnja udruženja sa VSTV-om nije adekvatna.
- 91% ispitanika smatra da udruženja trebaju insistirati na uspostavljanju dijaloga sa VSTV-om
- 96% ispitanika smatra da udruženja trebaju samoinicijativno utvrditi početnu listu prioriteta o kojima bi svoj stav trebala iznijeti.
- 74% ispitanika smatra da udruženja trebaju insistirati na prisustvu sjednicama VSTV-a. 9% smatra suprotno, 17 nije upoznato.
- 93% ispitanika smatra da udruženja trebaju imati mogućnost iniciranja određenih tačaka dnevnog reda sjednica VSTV-a.
- 70% ispitanika smatra da saradnja udruženja sa institucijama izvršne i zakonodavne vlasti nije adekvatna.